

En cerca de Tartessos. Si existí, on era? Una revisió de les fonts

Autor: Pol Bragulat/Ferran Mosses

Data de publicació: 10-10-2021

Reproduïm una petita crònica d'En Pol Bragulat, assessorat per En Ferran Mosses, la qual resumeix la conferència que aquest historiador va impartir a la 8a Universitat Nova Història sobre la ubicació de la mítica cultura de Tartessos i sobre les fonts documentals que en parlen.

Conferència d'En Ferran Mosses: "En cerca de Tartessos. Si existí, on era? Una revisió de les fonts"

Imatge de portada: oients de la conferència

L'historiador Ferran Mosses, graduat per la Universitat de Barcelona, va impartir dilluns 2 d'agost a 2/4 de 5 de la tarda una conferència per a la 8a Universitat Nova Història. La xerrada es va intitular En cerca de Tartessos. Si existí, on era? Una revisió de les fonts i tracta de la ubicació de la mítica cultura de Tartessos i de les fonts que en parlen. I diem mítica perquè encara ara no sabem del cert on estava situada.

De tota manera, l'objectiu central del conferenciant no era tant determinar si realment va existir o no la Ciutat o Regne de Tartessos i en quina zona estava situat, com fer un repàs de les fonts que van originar el relat actual i sobretot analitzar la manera com es pot construir un relat històric a partir d'una sèrie de dades i informacions no prou contrastades ?i de vegades contradictòries?. L'autor va remarcar que el constructe històric sobre Tartessos que a hores d'ara és de domini públic parteix de fets certs barrejats amb d'altres de dubtosos i encara amb uns altres de directament llegendaris. D'aquesta manera, pensa que s'ha establert un consens historiogràfic sobre Tartessos sense criteris prou clars, sense prou debat, sense prou rigor científic. Ara bé, remarca En Mosses, la historiografia oficial intenta que el consens es mantingui ferm i sòlid malgrat les mancances. I és que un cop han estat fixats els arguments, que semblen indelebles, un cop ha estat establert el constructe, no hi ha manera d'escapar-ne o de matisar-lo, malgrat existir evidències, o si més no indicis, que apunten vers una altra direcció. El conferenciant va resumir aquestes impressions portant a col·lació una sentència de Rémy de Gourmont, filòsof, escriptor i historiador francès del XIX:

“quan un error entra en el domini públic, ja mai més no en surt, les opinions es transmeten hereditàriament i al final esdevenen la història”.

En Mosses ens va fer saber que el primer escriptor que sembla esmentar Tartessos va ser Estesícor, un poeta grec del segle VI a.C., en la seva obra Gerioneida. Pel que es desprèn d'aquest poema, Tartessos hauria estat una ciutat que hauria estat situada davant o bé de les illes de Cadis o bé davant de les Balears. Posteriorment, el mot «Tartessos» apareix en l'obra d'escriptors com Anacreont, Heròdot, Polibi i Estrabó, els quals en fan una mera referència geogràfica, cultural o simplement econòmica i no li atorguen cap especial rellevància. Finalment, En Ferran Mosses cita l'obra l'Ora Marítima d'En Ruf Fest Aviè, un autor llatí del segle IV d.C. L'Aviè descriu la geografia de les costes atlàntiques i mediterrànies de la península ibèrica. Quant a la qüestió tartèssica, l'Ora Marítima ha estat objecte de moltes interpretacions. Destaquem les següents. Per una banda hi ha la dels autors espanyols que van viure entre els segles XV i XVII. Parlem de l'Antonio de Nebrixa, En Juan de Pineda i En Rodrigo Caro. Per l'altra, tenim, a principis del segle XX, la de l'Adolf Schulten, arqueòleg i historiador alemany. El que tenen en comú tots aquests historiadors és que situen necessàriament Tartessos al sud-oest de la península Ibèrica. A més, els primers són del parer que Tartessos seria la ciutat bíblica Tarsis, amb la qual el rei Salomó hi va establir lligams comercials. Aquests autors estaven especialment interessats a identificar la Tarsis de la Bíblia amb la ciutat hispana que els grecs van anomenar Tartessos perquè així prestigiaven indirectament la monarquia hispànica. Però llurs obres estan mancades del necessari fonament factual, documental, arqueològic o indiciari. Pel que fa al segon, En Schulten actua de la manera següent. En primer lloc, recull les afirmacions d'historiadors com Joaquín Costa, Ceán Bermúdez o Madoz, unes afirmacions, però, que al seu torn estan fonamentades en els primers historiadors esmentats i que, per tant, pateixen de les mancances d'aquells. Segonament, transcriu d'una manera diferent l'Ora Marítima que ell mateix tradueix i edita. Finalment, es llança, a partir de la segona dècada del segle XX, a una “búsqueda desesperada” de la mítica ciutat. A dia d'avui, ni ell ni cap altre arqueòleg han pogut encara localitzar-la.

Davant d'aquesta constatació, el conferenciant comença aleshores a enumerar una sèrie de contradiccions. Compara entre si les fonts més antigues, els documents que les vehiculen i les cites textuais. I aquestes contradiccions queden reforçades amb nombroses opinions d'experts contemporanis de l'actualitat, els quals, sense qüestionar obertament la possibilitat que Tartessos hagués existit realment i hagués estat situada en el lloc que s'ha determinat, és a dir a davant de Cadis i la seva costa, sí que expressen dubtes raonables sobre la metodologia emprada, la fiabilitat de les fonts, les interpretacions que se n'han fet i les conclusions a les quals s'ha arribat.

En Ferran Mosses creu que hi ha massa dogmatisme sobre la qüestió tartèssica. I és per això que segueix els experts que hi trenquen, entre els quals la Núria Sureda, catedràtica ja traspasada de la Universitat de Múrcia, de la qual en destaca una citació, entre moltes d'altres de rellevants, que ell va extreure del seu llibre La interpretación de la leyenda de Tartessos según Almagro Basch, 1981:

“La gran autoridad de Almagro y su excelente conocimiento de la arqueología, convertirán su punto de vista en dogma fácilmente adoptado por los que se limitan a repetir rutinariamente lo que dicen las autoridades consagradas”.

D'altra banda, En Mosses destaca que d'una lectura acurada del passatge de l'Ora Marítima d'En Ruf Fest Aviè referent a Tartessos se'n desprèn una descripció exacta de la desembocadura del riu Ebre ?a l'obra, el riu Tartessos?. El mateix Adolf Schulten se'n va adonar, però va concloure que devia ser un error, sense parar-se a pensar que l'error el podem trobar en la seva pròpia interpretació...

En definitiva, el conferenciant ha volgut mostrar que en historiografia cal ser curosos a l'hora d'interpretar les dades, d'acceptar acríticament alguns documents, de menystenir-ne d'altres que poden ser importants; que és imprescindible tenir en compte que se n'han pogut perdre molts o que d'altres han estat manipulats o reescrits; que cal analitzar la manera de fer congruents evidències, indicis i rastres que aparentment no concorden entre ells. Una explicació diferent d'aquestes evidències, indicis i rastres podria contradir el relat tartèssic que coneixem. O, per contra, podria complementar-lo de manera rellevant i significativa.

Pol Bragulat i Ferran Mosses